

Про виконання доручення Прем'єр-міністра України від 19.12.2019 року № 44801/1/1-19 до пункту 2 статті 1 Указу Президента України від 7 грудня 2019 № 894 «Про невідкладні заходи щодо покращення здоров'я дітей» стосовно посилення державного нагляду за організацією харчування дітей у закладах освіти

Відповідно до Порядку організації харчування дітей у навчальних та оздоровчих закладах, затвердженого наказом МОЗ та МОН від 01.06.2005 № 242/329, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 15.06.2005 за № 661/10941 (далі – Порядок організації харчування), контроль та державний санітарно-епідеміологічний нагляд за організацією харчування дітей у навчальних та оздоровчих закладах покладається на органи охорони здоров'я.

Норми харчування у закладах освіти затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 22 листопада 2004 року № 1591 (зі змінами) («Про затвердження норм харчування у навчальних та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку»).

Державними санітарними правилами і нормами влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу, затвердженими постановою Головного державного санітарного лікаря України від 14.08.2001 № 63, встановлені медичні вимоги безпеки до навчальних закладів, зокрема, щодо харчування дітей та встановлено асортимент шкільних буфетів. Включення до цього асортименту нових продуктів та страв проводиться тільки за умови отримання позитивного висновку МОЗ України.

Організація харчування учнів у закладах дошкільної та загальної середньої освіти областей здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства. Видатки на організацію харчування у закладах дошкільної та загальної середньої освіти здійснюються з районних (міських) бюджетів та бюджетів об'єднаних територіальних громад. Також залучається спонсорська допомога сільськогосподарських (фермерських) господарств та інших суб'єктів господарювання.

Харчування дітей в закладах освіти організовано за примірними двотижневими меню, які надаються організаторами харчування до територіальних органів Держпродспоживслужби для узгодження на предмет відповідності їх до вимог діючих нормативно-правових актів, зокрема щодо виконання норм натурального харчування та переліку страв, що готуються.

Вартість харчування в закладах загальної середньої освіти в областях різна та складає в середньому в межах від 10 до 36 грн на одну дитину, в закладах дошкільної освіти – від 17 до 65 грн. Основною причиною невиконання затверджених норм харчування, є недостатнє фінансування, яке виділяється на харчування дітей в дитячих садках та школах, зростання цін на продукти та непроведення своєчасного перерахунку коштів, необхідних для харчування, відповідно до фактичних цін.

Спеціалістами територіальних органів Держпродспоживслужби розглянуто 13450 примірників меню для забезпечення харчування дітей в закладах загальної середньої освіти, з них близько 20 % не погоджено та 14511 примірників меню для здійснення харчування дітей в закладах дошкільної освіти, із них у 18 % меню не погоджено. Їх остаточне погодження відбулося вже за фактом доопрацювання керівниками та відповідальними за організацію харчування особами закладів освіти.

У ході здійснення державного нагляду, у тому числі за організацією харчування дітей спеціалістами служби обов'язково з'ясовувалось дотримання організаторами харчування погодженого меню та проводився аналіз щоденних меню-розкладів. Так, протягом 2019 року в закладах загальної середньої освіти проаналізовано 7996 щоденних меню-розкладів та 9214 в закладах дошкільної освіти, із них у 25 % виявлено порушення щодо виконання норм натурального (здорового) харчування.

За результатами аналізу фактичного стану харчування дітей встановлено, що недотримання перспективних меню в закладах освіти пов'язано, насамперед, із недостатнім асортиментом харчових продуктів, що завозяться у заклади освіти, зокрема через недостатню вартість харчування на один день одного учня (вихованця). Відповідно норми харчування в закладах освіти виконуються не в повному об'ємі. Так, в закладах загальної середньої освіти норми харчування в середньому виконувались лише на 64-83%, у закладах дошкільної освіти норми харчування виконувались на 75-96 %.

Слід зазначити, що сніданки та обіди в закладах загальної середньої освіти не збалансовані по основних нутрієнтах. У раціоні харчування дітей в закладах освіти недостатньо молока, масла вершкового, сметани, сиру кисломолочного, яєць, фруктів, соків, овочів, риби, м'яса (виконання норм харчування з основних продуктів тваринного походження забезпечено лише на 40-60 %). Калорійність добового раціону переважно забезпечується за рахунок продуктів з високим вмістом вуглеводів (цукор, крупи, макаронні вироби, рослина олія), внаслідок чого не дотримується необхідне співвідношення в харчуванні дітей біохімічних складових раціону (білки, жири, вуглеводи), що свідчить про нераціональне та не збалансоване харчування дітей

Окрім того, під час здійснення державного нагляду за організацією та якістю харчування в закладах освіти були встановлені такі порушення: наявні харчові продукти та продовольча сировина без відповідних супровідних документів, які б підтверджували їх безпеку та якість; харчові продукти з простроченими строками зберігання, які в ході перевірок вилучалися з реалізації; виявлялись харчові продукти без маркування (етикетки) про виробника, дату виробництва, терміни та умови зберігання тощо.

При проведенні заходів нагляду (контролю) проводилися лабораторні дослідження страв на калорійність та термічну обробку, страв власного виробництва за мікробіологічними показниками, проб питної води, змивів.

Протягом 2019 року постійно проводився лабораторний контроль якості харчування дітей, а саме:

- в закладах загальної середньої освіти відібрано та досліджено 1778 проб готових страв на калорійність, з них виявлено відхилень в 195 пробах (11%), відповідно в закладах дошкільної освіти - 2849 проб, відхилення - в 202 пробах (7 %);

- в закладах загальної середньої освіти відібрано та досліджено 6105 проб харчових продуктів за мікробіологічними показниками, з них виявлено відхилень в 39 пробах (6,2%), в закладах дошкільної освіти відповідно – 7195 проб, відхилення - в 276 пробах (4 %);

- в закладах загальної середньої освіти відібрано та досліджено 593 проби харчових продуктів на якість термічної обробки, відхилення виявлено у 2,7 % випадків, в закладах дошкільної освіти відповідно - 1150 проб, відхилення - в 12 пробах (1 %);

- в закладах загальної середньої освіти відібрано та досліджено 7687 проб питної води за мікробіологічними показниками, з них виявлено відхилень в 1159 пробах (15 %), в закладах дошкільної освіти відповідно - 8482 пробу, відхилення - в 1674 пробах (20 %);

- в закладах загальної середньої освіти відібрано та досліджено 6549 проб питної води за фізико-хімічними показниками, з них виявлено відхилень в 1159 пробах (15 %), в закладах дошкільної освіти відповідно - 625 проб, відхилення - в 200 пробах (32 %);

- в закладах загальної середньої освіти відібрано та досліджено 33117 проб змивів, з них виявлено відхилень в 1823 пробах (5,5%), в закладах дошкільної освіти відповідно - 52246 пробу, відхилення - в 2096 пробах (4 %);

У закладах загальної середньої освіти обстежено 692 особи декретованого контингенту, з них виявлено 17 носіїв, в закладах дошкільної освіти відповідно - 884 осіб, виявлено 32 носії (4 %).

Відповідно до статті 32 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» до власних (самоврядних) повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належить: управління закладами освіти, які належать територіальним громадам або передані їм, та організація харчування у цих закладах.

Відповідальність за організацію харчування учнів (вихованців) у закладах загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності додержання в них вимог санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних правил і норм покладається на засновників (власників), керівників цих навчальних закладів (частина третя статті 22 Закону України «Про загальну середню освіту»).

Обласними державними адміністраціями вживаються заходи щодо створення безпечних умов для організації харчування дітей в закладах освіти областей, додержання вимог санітарно-гігієнічних правил та норм утримання, зокрема харчоблоків, дотримання умов зберігання та термінів реалізації

сировини та харчових продуктів, ведення документації з організації харчування згідно з вимогами чинного законодавства.

Розпорядженнями голів облдержадміністрацій затверджені регіональні плани заходів щодо створення належних умов для безпечного харчування дітей області на 2019-2023 роки, обласні плани заходів щодо неухильного дотримання вимог безпечного і якісного харчування дітей в закладах освіти, закладах інституційного догляду, лікування та виховання дітей різних форм підпорядкування на 2019-2023 роки, а також склад групи з вивчення стану організації безпечного харчування дітей. На кожній адміністративній території також затверджено відповідні плани та створено робочі групи.

При складанні тендерної документації для закупівлі харчових продуктів та надання послуг з харчування дітей враховуються обов'язкові вимоги щодо наявності експлуатаційного дозволу або державної реєстрації потужності з виробництва та/або обігу харчових продуктів у постачальників.

Вживаються заходи для покращення матеріально-технічної бази їдалень (харчоблоків) закладів освіти, стану організації харчування учнів та вихованців.

За результатами паспортизації харчоблоків дитячих установ (заклади освіти, санаторій, будинки дитини) в областях визначено першочергові заходи щодо зміцнення їх матеріально-технічної бази, покращення організації харчування дітей в організованих колективах та впровадження сучасних страв протягом 2020 року, що дасть змогу створити безпечні умови в приготуванні обідів. Також визначено пріоритетні завдання, вирішення яких потребує фінансових витрат, щодо удосконалення роботи працівників харчоблоків та забезпечить сучасні умови в організації харчування дітей, а саме: проведення капітальних ремонтів приміщень і покрівель, обладнання комунікацій на харчоблоках (водозабезпечення, каналізування, вентиляції), пошук нових джерел (будування свердловин) для безпечного водопостачання в заклади, заміна виробничого обладнання на сучасне.

Окрім того, підвищено відповідальність керівників місцевих органів виконавчої влади та самоврядування і правоохоронних органів за недопущення реалізації в приміщеннях і на території закладів освіти небезпечних харчових продуктів.

За участі представників органів управління освітою райдержадміністрацій, виконавчих комітетів міських рад обласного значення, міських, селищних, сільських рад об'єднаних територіальних громад, які відповідають за організацію харчування в закладах освіти, що розміщені на адміністративних територіях області, та закладів освіти обласного підпорядкування проведено навчальні семінари щодо створення належних умов для безпечного харчування дітей у закладах освіти областей.

За інформацією Міністерства освіти і науки України (лист від 03.01.2020 № 1/12-29) відповідно до частини третьої статті 56 Закону України «Про освіту» органи державної влади та органи місцевого самоврядування, у підпорядкуванні яких перебувають державні і комунальні заклади освіти, забезпечують безоплатним гарячим харчуванням:

дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються у спеціальних та інклюзивних класах (групах), дітей із сімей, які отримують допомогу відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», які навчаються в закладах дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) чи фахової передвищої освіти;

осіб інших категорій, визначених законодавством та/або рішенням органу місцевого самоврядування.

Відповідно до статті 21 Закону України «Про освіту» встановлено безоплатне харчування дітей, які здобувають спеціалізовану освіту (мистецького, наукового, військового або спортивного профілю) у закладах спеціалізованої освіти одночасно з повною загальною середньою освітою.

За оперативними даними обласних та Київської міської державних адміністрацій у 2019/2020 навчальному році кількість учнів, які користуються гарячим харчуванням у закладах загальної середньої освіти (усіх типів), становить - 2824882 особи (у місті - 1943353 учні; у сільській місцевості – 8815290).

Безоплатним харчуванням (без дітей в інтернатних закладах, інтернатних відділеннях) забезпечено 1355936 учнів (у місті - 956408 учнів; у сільській місцевості – 399528).

Питання організації безпечного та здорового середовища у закладах освіти, а саме організації харчування, питного режиму, додержання вимог санітарного законодавства знаходяться на постійному контролі спеціалістів Держпродспоживслужби.
